

**„OBRONA KONIECZNA W POLSKIM I AMERYKAŃSKIM PRAWIE KARNYM.
STUDIUM PRAWNOPORÓWNAWCZE”**

STRESZCZENIE

Przedmiotem rozprawy doktorskiej mgr. Roberta Sosika jest analiza funkcjonujących w Polsce oraz Stanach Zjednoczonych rozwiązań prawnych dotyczących obrony koniecznej. Zasadniczym celem dysertacji jest ustalenie czy instytucja obrony koniecznej w Stanach Zjednoczonych w sposób znaczący różni się od kontratypu obrony koniecznej funkcjonującego na gruncie polskiego kodeksu karnego. Autor za cel postawił sobie wskazanie podobieństw i różnic w regulacjach prawnych określających tę instytucję, ustalenie czy występują analogiczne problemy w praktyce stosowania tych przepisów w Polsce i Stanach Zjednoczonych, a także wskazanie, który z systemów prawnych zawiera bardziej rygorystyczne ograniczenia i warunki obrony koniecznej. Rozprawa składa się z ośmiu rozdziałów merytorycznych, wstępu oraz uwag końcowych.

We wstępie autor dokonał uzasadnienia wyboru tematu, wskazał cel i przedmiot swojej rozprawy doktorskiej, a także przedstawił zastosowane metody badawcze. Następnie, autor omówił postawioną tezę badawczą, opisał układ i określił granice rzeczowe pracy ze szczególnym odniesieniem do zastosowanych źródeł.

Pierwszy rozdział dysertacji stanowi pewnego rodzaju wprowadzenie w tematykę obrony koniecznej. Rozdział ten poświęcony został omówieniu pojęcia obrony koniecznej zarówno w Polsce jak i w Stanach Zjednoczonych. Analizę funkcji tej instytucji oparto o funkcje prawa karnego, ze szczególnym uwzględnieniem rozmaitych poglądów na społeczną funkcję obrony koniecznej.

W drugim rozdziale autor poddał analizie ewolucję prawa obrony koniecznej od czasu pierwszych wzmianek na jej temat w prawie rzymskim, poprzez dalszy rozwój tej instytucji w Europie do końca XVIII wieku, następnie w państwach zaborczych oraz w systemie *common law*, a kończąc na omówieniu kształtu kontratypu obrony koniecznej w polskim ustawodawstwie karnym dwudziestego wieku, przed obowiązującym obecnie kodeksem karnym z 1997 r.

Rozdział trzeci dotyczy charakteru prawnego obrony koniecznej i obejmuje zarówno kształt i formę tej instytucji w Polsce jak i w Stanach Zjednoczonych. Autor omówił to zagadnienie poprzez opisanie miejsca obrony koniecznej w obydwu systemach prawnych, a także wskazanie związków i zależności w stosunku do obowiązujących w tych systemach ustaw

zasadniczych. W dalszej części rozdziału omówiono kształt i zasady stosowania obrony koniecznej poza prawem karnym w obu systemach prawnych.

Rozdział czwarty autor poświęcił z kolei znamionom obrony koniecznej w polskim prawie karnym, dzieląc je odpowiednio na znamiona odnoszące się do zamachu: zamach na dobro chronione prawem, bezpośredniość zamachu i bezprawny charakter tego zamachu; oraz na warunki dotyczące działań obronnych. Do tych autor zaliczył z kolei konieczność obrony, wynikającą z samej istoty i nazwy tej instytucji, a także podmiotowe warunki obrony koniecznej, w szczególności świadomość zamachu i wolę obrony.

W piątym rozdziale autor dokonał analizy instytucji obrony koniecznej w prawie amerykańskim, rozpoczynając swe rozważania od przedstawienia źródeł prawa karnego w Stanach Zjednoczonych, zwracając szczególną uwagę na problem występowania w amerykańskim prawie karnym przestępstw nieokreślonych ustawowo, a wynikających z prawa precedensowego. W dalszej części rozdziału autor przedstawił materialnoprawne warunki obrony koniecznej w Stanach Zjednoczonych oraz dokonał szczegółowej analizy różnych odmian obrony koniecznej, w tym w szczególności obrony koniecznej w przypadku zamachów na inne osoby, mienie lub mir domowy. Autor zwrócił jednocześnie uwagę na fakt, że w USA funkcjonują 52 kodeksy karne, a więc warunki dotyczące obrony koniecznej różnią się pomiędzy poszczególnymi stanami, a w niektórych przypadkach różnice te są fundamentalne.

Rozdział szósty poświęcono problematyce wyznaczania granic obrony koniecznej, w szczególności trudnościom związanym z interpretacją znamienia konieczności. Autor dokonał analizy znamienia konieczności obrony w Polsce oraz Stanach Zjednoczonych w kontekście dylematu nad samoistnością lub subsydiarnością obrony koniecznej, jak również w kontekście zasad proporcjonalności oraz współmierności obrony wobec niebezpieczeństwa zamachu.

W siódmym rozdziale dysertacji autor przedstawił zasady i warunki odpowiedzialności karnej w związku z przekroczeniem granic obrony koniecznej w obu systemach prawnych. Autor poddał analizie ekscesy intensywny i ekstensywny w polskim prawie karnym, a więc zastosowanie działań obronnych niewspółmiernych do niebezpieczeństwa zamachu lub naruszających czasowy stosunek obrony wobec niebezpieczeństwa zamachu, zaś na gruncie prawa amerykańskiego omówił instytucję wadliwej obrony koniecznej ("*imperfect self-defense*") – instytucję amerykańskiego prawa karnego odpowiadającą polskiemu przekroczeniu granic obrony koniecznej, a także typ zabójstwa w afekcie („*heat of passion*”), który jest z najbardziej zbliżony do występującego na gruncie polskiego prawa karnego przekroczenia granic obrony koniecznej motywowanego strachem lub wzburzeniem usprawiedliwionymi

okolicznościami zamachu. Rozdział kończą zaś rozważania autora na temat przekroczenia granic obrony koniecznej w obronie miru domowego.

Ostatni rozdział dysertacji autor poświęcił z kolei zagadnieniom szczególnym obrony koniecznej, a więc problemom związanym pośrednio lub bezpośrednio z praktycznym stosowaniem obrony koniecznej w Polsce i Stanach Zjednoczonych. W tym rozdziale autor dokonał analizy prawnoporównawczej relacji obrony koniecznej wobec stanu wyższej konieczności, dopuszczalności zastosowania obrony koniecznej w przypadkach bójki lub pobicia, interwencyjnej obrony koniecznej oraz obrony koniecznej wobec zamachów ze strony funkcjonariuszy publicznych.

W wieńczących rozprawę doktorską uwagach końcowych autor dokonał syntetycznego podsumowania swoich badań porównawczych, w szczególności przedstawiając zestawienie największych podobieństw i różnic w regulacjach dotyczących obrony koniecznej w Polsce i Stanach Zjednoczonych.

